

Кравчук М. А.

*доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
кандидат політичних наук, доцент
ORCID ID: 0000-0001-5904-7506*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОКУРАТУРИ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В СКЛАДІ ПОЛЬЩІ (1918–1939)

Державно-правовий розвиток українських земель в міжвоєнний період, в час приналежності сучасних українських територій різним державам (СРСР, Польщі, Румунії) ставав неодноразово предметом наукових розвідок. Зокрема, якщо йдеться про державно-правові аспекти функціонування західноукраїнських земель в складі II Речі Посполитої, то варто нагадати, що Присташ Л. аналізувала процес організації та діяльності апарату управління Західною Україною в складі Польщі [1], Липитчук О. досліджувала систему судових органів та судочинства [2], Юхимюк О. вивчала правовий статус органів місцевого самоврядування на території Західної України у складі Польщі (1918–1939 рр.) [3], Кравчук М. висвітлював правове положення адвоката в Західній Україні в міжвоєнний період [4] та ін. Водночас, функціонування прокуратури на західноукраїнських землях в складі II Речі Посполитої не було безпосереднім предметом вивчення вітчизняними науковцями, що обумовлює актуальність дослідження. При цьому слід наголосити, що в польській історико-правовій науці питання статусу прокуратури у міжвоєнний період було предметом наукових розвідок (наприклад, праці М. Матерняк-Павловської [5; 6] та ін.). Тож вважаємо за доцільне проаналізувати відповідне законодавство часів II Речі Посполитої, яке стосувалось організації прокуратури, в тому числі на територіях Західної Волині та Східної Галичини, з метою формування цілісного розуміння її історико-правового розвитку.

Після завершення I Світової війни для відновленої Республіки Польща одним з ключових завдань стала уніфікація правових систем, що діяли на її тодішній території, та створення єдиної системи правосуддя, яка також включала організаційну та функціональну структуру прокуратури. Польська держава була створена шляхом об'єднання земель, що раніше належали трьом розділеним державам. Як наслідок, у 1918 році на території Польщі функціонували п'ять правопорядків: німецьке (пруське) право, австрійське (галицьке) право, російське право, право колишнього Королівства Польського та угорське право. Тож у 1918–1928 рр. діяло розрізнене законодавство про прокуратуру для кожного з регіонів.

Проте, вже 3 червня 1919 року Сейм Республіки Польща ухвалив закон про Кодифікаційну комісію, завданням якої була уніфікація та подальша кодифікація польського права. Комісія прийняла концепцію створення власних правових механізмів функціонування судової влади та прокуратури.

Однак підготовці комплексної системи передувало запровадження тимчасових рішень. Таким рішенням стало застосування Декрету глави держави Ю. Пілсудського від 8 лютого 1919 року про організацію Верховного суду, в якому функцію Генерального прокурора було покладено на Міністра юстиції. Декрет запроваджував посади прокурорів і підпрокурорів для роботи у Верховному суді, а також посаду Першого прокурора [7]. Нечисленні положення про прокуратуру зазвичай містилися в нормативно-правових актах, що стосувалися не стільки самої прокуратури, скільки функціонування правосуддя в цілому [6, с. 660]. У цей період також видано незначну кількість нормативних актів з метою врегулювання відносин не на всій території держави, а в колишніх російському та австрійському регіонах, і ще рідше — австрійському та пруському [6, с. 661]. Тож для Західної Волині та Східної Галичини приймалися відповідні розпорядження міністра юстиції [8; 9].

При цьому, переважаючою моделлю організації прокуратури стала німецька, відповідно до якої основним призначенням прокуратури була боротьба зі злочинністю. В зв'язку з цим, прокуратура розглядалась у тісному взаємозв'язку з судами, а окремі її структурні підрозділи функціонували при судах. Спільними для різних правопорядків були ключові засади діяльності прокуратури: централізм, ієрархічна підпорядкованість, уніфікованість, законність. Основні відмінності полягали в процесуальному статусі прокурора в кримінальних та цивільних справах.

Указом Президента Республіки Польща від 6 лютого 1928 року, що набрав чинності 1 січня 1929 року (далі — Указ), на всій території країни було запроваджено Закон про загальну систему судів. Цей нормативний акт також запровадив єдину систему прокуратури та створив її організаційні рамки. Інститут прокуратури базувався на принципах централізму та ієрархічної підпорядкованості. Прокуратура була створена для нагляду за дотриманням законів. Генеральним прокурором став міністр юстиції [10]. В подальшому в цей нормативний акт періодично вносились зміни, що, в тому числі, стосувались прокуратури. Спільна гармонізація, за допомогою єдиного закону, організації судової влади та прокуратури зумовлена збереженням принципу організаційного зв'язку між цими двома системами органів [6, с. 667].

Прокурори, згідно зазначеного Указу, діяли у Верховному Суді, апеляційних судах, районних судах і, як виняток, за погодженням

з міністром юстиції, в судах найнижчої інстанції — гродських судах (розглядали дрібні цивільні та кримінальні справи). Прокурорів призначав Президент Республіки Польща за поданням міністра юстиції. Указом регулювались вимоги до кандидатів на посаду прокурора, права та обов'язки прокурорів, порядок їх відставки, притягнення до дисциплінарної відповідальності. Окрім зазначеного Указу, діяльність прокурорів врегульовувалась актами уряду, міністра юстиції, а також процесуальними кодексами.

Отож, після відновлення у 1918 році польської державності та подальшого входження у склад Республіки Польща територій (в тому числі західноукраїнських) з розрізненими системами законодавства, виникла потреба в уніфікації системи державних органів, в тому числі судоустрою та прокуратури. І хоч кодифікаційна діяльність розпочалась в 1919 році, узагальнений законодавчий акт був прийнятий у 1928 році. Система прокуратури була орієнтована на судову систему, а функції Генерального прокурора виконував міністр юстиції. Більш детальний аналіз правового статусу прокуратури на території Західної України в міжвоєнний період може стати предметом подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Присташ Л. Т. Центральні органи влади і управління за Конституцією Польщі 1935 року. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 1999. Вип.34. С. 52–55
2. Липитчук О. В. Система судових органів та судочинство Республіки Польща (1918–1939 рр.): автореф.дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львівський національний ун-т імені Івана Франка. Л., 2004. 18 с.
3. Юхимюк О. М. Правовий статус органів місцевого самоврядування на території Західної України у складі Польщі (1918–1939 рр.) : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2004. 17 с.
4. Кравчук М. А. Правове положення адвоката в Західній Україні в міжвоєнний період. Сучасна наука та освіта Волині : зб. матеріалів наук.-практ. онлайн-конф. (20 листопада 2020 р.) / упоряд., голов. ред. О. Ю. Ройко. Луцьк : ВежаДрук, 2020. С. 63–64
5. Materniak-Pawłowska M. Podstawy prawne ustroju prokuratury w Polsce w latach 1918–1928. *CZASOPISMO PRAWNO-HISTORYCZNE*. Tom LXVI. 2014. Zeszyt 2. S. 109–132
6. Materniak-Pawłowska M. Prokuratura II Rzeczypospolitej w świetle obowiązującego ustawodawstwa. *Studia Iuridica Lublinensia* vol. XXV, 3, 2016. S. 659–674
7. Historia polskiej prokuratury w latach 1918–1945. URL: <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/historia-polskiej-prokuratury-w-latach-1918--1945>
8. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie czasu urzędowania w sądach i urzędach wymiaru sprawiedliwości w b. dzielnicy rosyjskiej i austriackiej

ораз в Ministerstwie Sprawiedliwości. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości [dalej jako: Dz.Urz. Min. Spraw.], z 1920 r., nr 2, s. 20.

9. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie czasu urzędowania w sądach i urzędach wymiaru sprawiedliwości w b. dzielnicy rosyjskiej i austriackiej oraz w Ministerstwie Sprawiedliwości. Dz.Urz. Min. Spraw. z 1920 r., nr 4, s. 75.
10. Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 lutego 1928 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych. Dz.U. z 1928, r., nr 12, poz. 93.

Пастух А. Є.

*начальник Радехівського відділу Шептицької окружної прокуратури
Львівської області, доктор філософії*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ, ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» визначено, що прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави¹.

В п. 1 Наказу Генерального прокурора від 07.08.2020 № 365 «Про загальні засади організації роботи в органах прокуратури України» зазначено, що Першому заступнику та заступникам Генерального прокурора, заступнику Генерального прокурора — керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, керівникам обласних, окружних та спеціалізованих на правах обласних та окружних прокуратур (далі — обласні, окружні прокуратури), їхнім першим заступникам та заступникам, керівникам структурних підрозділів забезпечувати належну організацію роботи органів прокуратури та підпорядкованих працівників, спрямовувати їхню діяльність на ефективне виконання покладених на прокуратуру функцій.²

Як з цього випливає на керівництво органів прокуратури покладено обов'язок щодо належної організації роботи прокуратури та прокурорів. Разом з тим, належна організація роботи в першу чергу, на мою думку, повинна залежати від кількості людей, які цю роботу будуть виконувати.

¹ Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

² Наказ Генерального прокурора від 07.08.2020 № 365 «Про загальні засади організації роботи в органах прокуратури України», <https://gp.gov.ua/ua/posts/nakazi-generalnogo-prokurora-z-osnovnih-napryamiv-prokurorskoyi-diyalnosti>.